

1985 m. birželio 14 d. penkios Europos Sąjungos valstybės narės: Belgija, Nyderlandai, Liuksemburgas, Vokietija ir Prancūzija, Liuksemburgo mieste Šengene pasirašė susitarimą (toliau – Šengeno susitarimas), kuriuo susitarė palaipsniui panaikinti vidinių sienų kontrolę ir garantuoti laisvą asmenų judėjimą. 1990 m. birželio 19 d. tos pačios penkios valstybės pasirašė Šengeno Konvenciją, kuri numatė Šengeno susitarimo įgyvendinimo priemones. Vėliau prie Šengeno Konvencijos prisijungė ir kitos Europos Sąjungos valstybės narės, taip sudarydamos Šengeno erdvę – valstybių, prisijungusių prie Šengeno Konvencijos, teritoriją, kurioje panaikinta valstybių narių vidaus sienų kontrolė, užtikrinamas laisvas asmenų judėjimas ir taikomi vieningi reikalavimai išorinių sienų apsaugai ir kontrolei bei vizų ir leidimų gyventi išdavimui trečiųjų šalių piliečiams. Lietuva prie Šengeno erdvės prisijungė 2007 m. gruodžio 21 d., o šiuo metu Šengeno erdvei priklauso 25 valstybės: 22 Europos Sąjungos valstybės narės (Vokietija, Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Italija, Prancūzija, Graikija, Austrija, Portugalija, Ispanija, Švedija, Danija, Suomija, Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija, Čekija, Slovakija, Slovėnija, Vengrija, Malta) ir 3 ne Europos Sąjungos valstybės, dar vadinamos asocijuotomis Šengeno erdvės narėmis (Islandija, Norvegija, Šveicarija). Jungtinė Karalystė ir Airija nepriklauso Šengeno erdvei, tačiau jos yra įgalios taikyti tam tikras priemones dėl policijos ir teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose.

1995 m. kovo 25 d. Šengeno erdvės valstybėse pradėjo funkcionuoti Šengeno informacinė sistema (SIS), kurios paskirtis - subalansuoti Šengeno erdvės valstybių bendrų sienų kontrolės panaikinimą, jų teritorijose palaikyti viešąją tvarką ir visuomenės saugumą, efektyviai keistis informacija tarp Šengeno erdvės valstybių apie ieškomus ar nepageidaujamus asmenis bei ieškomus daiktus (ginklus, išduotus asmens dokumentus, dokumentų blankus, kelių transporto priemones ir jų valstybinius numerio ženklus, banknotus).

SIS sudaro centrinė duomenų sekcija (C.SIS) ir kiekvienos Šengeno erdvės valstybės nacionalinė sekcija (N.SIS). Valstybės teikia informaciją per savo nacionalinę sekciją, kuri yra sujungta su centrine duomenų sekcija. Ši bendra sistema sukuria ryšį tarp visų Šengeno erdvės valstybių ir suteikia galutiniams vartotojams realiu laiku priėjimą prie informacijos, reikalingos vykdyti jų tiesiogines funkcijas. Strasbūre įkurta SIS techninio aptarnavimo tarnyba yra atsakinga už tinkamą SIS funkcionavimą ir užtikrina, kad kiekvienos valstybės N.SIS esanti informacija būtų identiška C.SIS esančiai informacijai. Už nacionalinių sekcijų tinkamą funkcionavimą atsakinga kiekviena Šengeno erdvės valstybė.

Informatikos ir ryšių departamentas, Lietuvos respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 1V-324 (Žin., 2007, Nr. 100-4084) buvo paskirtas Lietuvos N.SIS techninės priežiūros tarnyba, kuri atlieka šias funkcijas:

- 1) teikia siūlymus N.SIS valdytojui (Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai) dėl N.SIS eksploatavimui, priežiūrai ir plėtrai skirtų techninių, programinių priemonių įsigijimo, organizuoja techninių, programinių priemonių įdiegimą ir tobulinimą, pagal kompetenciją atlieka N.SIS techninės, programinės įrangos priežiūros darbus;
- 2) užtikrina nepertraukiamą N.SIS funkcionavimą;
- 3) užtikrina N.SIS ir C.SIS tarpusavio sąveiką, N.SIS sąveiką su Lietuvos Respublikos valstybės ir žinybiniais registrais;
- 4) kaupia, saugo ir užtikrina C.SIS duomenų, esančių nacionalinėje C.SIS duomenų bazės kopijoje, teikimą automatinio būdu N.SIS duomenų gavėjams;
- 5) vykdo Vidaus reikalų telekomunikacinio tinklo, kuriuo perduodami N.SIS duomenys, priežiūrą;

- 6) N.SIS tvarkyti teikia tarnybinių stočių ir duomenų kaupyklos, Vidaus reikalų telekomunikacinio tinklo išteklius;
- 7) pagal kompetenciją atlieka centralizuotą N.SIS naudotojų administravimą Vidaus reikalų informacinės sistemos centrinio duomenų banko vartotojų administravimo posistemėje;
- 8) rengia N.SIS tvarkymą ir saugą reguliuojančių teisės aktų projektus;
- 9) vykdo kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas;

1995 m. sukurta SIS buvo atnaujinta 1997 m. ir pavadinta SIS I, o po metų – dar kartą atnaujinta ir tapo SIS I+. 2001 m. patvirtinus Europos Sąjungos plėtrą, 10 naujų valstybių buvo pakviestos derėtis dėl stojimo į Europos Sąjungą, o tai reiškė neišvengiamą šių valstybių prisijungimą prie SIS I+. Dėl šios priežasties buvo nuspręsta atnaujinti SIS I+ ir pavadinti būsimą sistemą SIS II. Naująją sistemą planuota sukurti ir jos veiklą pradėti 2007 m. pabaigoje, tačiau dėl centrinės sistemos dalies C.SIS II nestabilumo, sistemos klaidų, neparengto visuotinio SIS II projekto tvarkaraščio, SIS II veiklos pradžia iki šiol vėluoja. 2009 m. sausio mėn. žlugus C.SIS II testavimams paaiškėjo, kad reikia iš esmės peržiūrėti nuostatas dėl SIS II ir įvertinti, ar SIS II projektas apskritai gali būti įgyvendintas. Šiuo metu Pirmininkaujanti valstybė kartu su Europos Komisija ir valstybėmis narėmis atlieka analizę dėl SIS II, šios analizės išvados turi būti pateiktos Europos Sąjungos Tarybai 2009 m. gegužės mėn., o 2009 m. birželio mėn. Europos Sąjungos Teisingumo ir vidaus reikalų taryboje planuojama priimti sprendimą dėl SIS II kūrimo veiksmų plano, kuriame būtų: išsamus SIS II tvarkaraštis, į SIS II ketinančių integruotis valstybių sąrašas, finansinių išlaidų analizė, galimi teisiniai aspektai, sprendimas dėl SIS II ateities.

Lietuva sėkmingai įvykdė projektą “Lietuvos nacionalinės Šengeno informacinės sistemos techninės ir informacinės infrastruktūros kūrimas ir įdiegimas”, kurio metu sukurta Lietuvos nacionalinės antrosios kartos Šengeno informacinė sistema – N.SIS II, taip pat pagal SIS II reikalavimus pertvarkyti ir modifikuoti nacionaliniai Vidaus reikalų ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Policijos departamento, Valstybės sienos apsaugos tarnybos, Migracijos departamento tvarkomi registrai ir informacinės sistemos. Buvo sėkmingai atlikti 4 neformalus junglumo testai ir 2008 m. sausio 8 d. prisijungta prie SIS II centrinės dalies imitatoriaus. 2008 m. sausio 8–18 d. imitatoriaus aplinkoje buvo atliekami neformalus funkciniai testai. 2008 m. gegužės 28 d. – birželio 3 d. ir birželio 6–12 d. Lietuva vykdė oficialius suderinamumo testus, kurių metu paaiškėjo vidinės Europos Komisijos ir jos rangovo testavimo organizacinės klaidos. 2008 m. gegužės – rugpjūčio mėn. vyko pirmasis oficialus Lietuvos N.SIS II testavimas su C.SIS II, testavimo rezultatas – 88 % sėkmingai įvykdytų testų.

Informatikos ir ryšių departamentas pagal savo kompetenciją pabrėžia, jog reikalingas SIS II projekto dabartinės techninės konfigūracijos pataisymas, tam, kad SIS II pradėtų funkcionuoti. Būtina numatyti bendrus projekto įgyvendinimo užtikrinimo būdus, atlikti išsamią analizę, panaudojant reikiamus testavimo metodus ir atliekant monitoringą. SIS II įdiegimo tvarkaraščio koregavimas taip pat itin aktualus klausimas, atsižvelgiant į tai, kad pagal šiuo metu numatytą tvarkaraštį nespėjama atlikti reikiamų paruošiamųjų darbų. Labai svarbi yra visuotinio valdymo struktūra, apimanti SIS II centrinę ir nacionalinę sistemas, tam, kad būtų užtikrintas jų tarpusavio suderinamumas ir išspręstos dabartinės su tuo susijusios problemos bei jų kilimo priežastys. Finansinių ir žmogiškųjų išteklių išsamesnis tyrimas padėtų ateityje išvengti nenumatytų veiksmų sistemos funkcionavime ir užtikrintų efektyvų išteklių panaudojimą. Tam ypač reikalingas kompetentingų Europos Sąjungos valstybių narių ekspertų, jų rangovų ir Europos Komisijos bendradarbiavimas. Svarbus yra ir alternatyvaus scenarijaus sukūrimas, bei kriterijų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti tolesnę SIS II projekto kryptį, identifikavimas. Tai padėtų tinkamai integruotis naujoms valstybėms narėms, o taip pat būtų pasiekti bendrieji politiniai tikslai, investicijų apsauga bei SIS II projekto sėkmingas įgyvendinimas.